

ערכו סבב היכרות קצר. מה אתם רואים לפניכם בתמונה?

נקודת לדיון

- מה בין תמונה זו לבין המציאות?
- איזו תחושה התמונה יוצרת אצלכם? האם התמונה משקפת תפיסה המתאימה גם היום?
- אילו דברים אתם מציבים במרכז חייכם? דרך אילו מקומות / תפיסות / רעיונות / אנשים הייתם רוצים לעבור בדרכם לכל מקום מרוחק, זר או חדש?

התמונה מתוך אוסף המפות ע"ש ערן לאור, הספרייה הלאומית

אם נצא למסע בזמן נראה, שלאורך כל ההיסטוריה, מימי בית המקדש הראשון, ירושלים הייתה במרכז הכמיהה של העם היהודי. כבר בספר שמות מצווה עם ישראל לעלות בשלושת הרגלים למקום בחירתו של ה'. אולם רק לאחר ששלמה בונה את בית המקדש נקבעת ירושלים כמקד העלייה לרגל. עיסוק במצוות העלייה לירושלים ממשיך גם בימי התלמוד. מסכת חגיגה, העוסקת בשלושת הרגלים, נפתחת בעלייה לירושלים:

נקודת לדיון

- מה ניתן להבין מהתלמוד? מי נדרש לעלות לירושלים?
- אילו התלמוד היה נכתב היום, מה היה משתנה בפירוט אלו שאינם מחויבים לעלות לירושלים?
- לפי הלל ושמאי מה יותר חשוב - העלייה לירושלים וראייתה או חגיגת החג? עם מי מהם אתם מסכימים? אילו הזדמנויות נוצרות בעלייה לירושלים?

א,א: הכול חייבין בראייה--חוץ מחירש שוטה וקטן, וטומטום, ואנדרוניוס, ונשים, ועבדים שאינן משוחררין, והחגר, והסומא, והחולה, והזקן שאינו יכול לעלות ברגליו. איזה הוא קטן--כל שאינו יכול לרכוב על כתפו של אביו, ולעלות מירושלים להר הבית, כדברי בית שמאי; בית הלל אומרין, כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו, ולעלות מירושלים להר הבית, שנאמר "שלוש רגלים" (שמות כ"ג, י"ד). א,ב, בית שמאי אומרין, הראייה שתי כסף, והחגיגה מעה כסף; בית הלל אומרין, הראייה מעה כסף, והחגיגה שתי כסף.

מסכת חגיגה, פרק א'

הדרך לירושלים תמיד נחשבה מורכבת וההרים הסובבים אותה הקשו על דרכי ההגעה אליה. בתקופת השלטון העות'מאני הונחה מסילת הרכבת הראשונה בישראל אשר חיברה בין יפו לירושלים, אולם גם הנסיעה ברכבת זו לא תמיד הייתה קלה. הרצל במסעו לארץ ב-1898 מתאר ביומנו את חוויית הנסיעה ברכבת לירושלים:

"בחום איום נסענו אחר כך ברכבת לירושלים. שעה תמימה עברה עד לעצם יציאת הרכבת מן התחנה ביפו. היה זה עינוי בתא הצר והעמוס. בדרך, לאורך הנסיעה בתוך השממה המדכדכת, עלה חומי וככל שהתקדמנו אל תוך השבת קדחתי יותר ויותר וחולשתי גברה. שהרי בגלל האיחור ביציאת הרכבת נכנסנו את תוך השבת, למגינת לבו של וולפסון. הגענו לירושלים לאור הירח המלא. רציני מאד לעשות את מחצית השעה מן התחנה למלון בנסיעה, אלא שפני האדונים גילו אי רצון נאלצתי להחליט לצעוד העירה עייף וקודח. התנוודדתי כהוגן על מקל ההליכה שלי ואילו את זרועי השנייה תמכתי לסירוגין על זרועותיהם של וולפסון ושל שו"ב. למרות התשישות עשתה עלי ירושלים העטויה דוק של ירח, על קווי הרקיע המופלאים שלה, רושם עז. נפלאים הצללים של מצודת ציון, של מגדל דוד, הרחובות מלאו המון יהודים המטיילים להנאתם לאור הירח".

נקודת לדיון

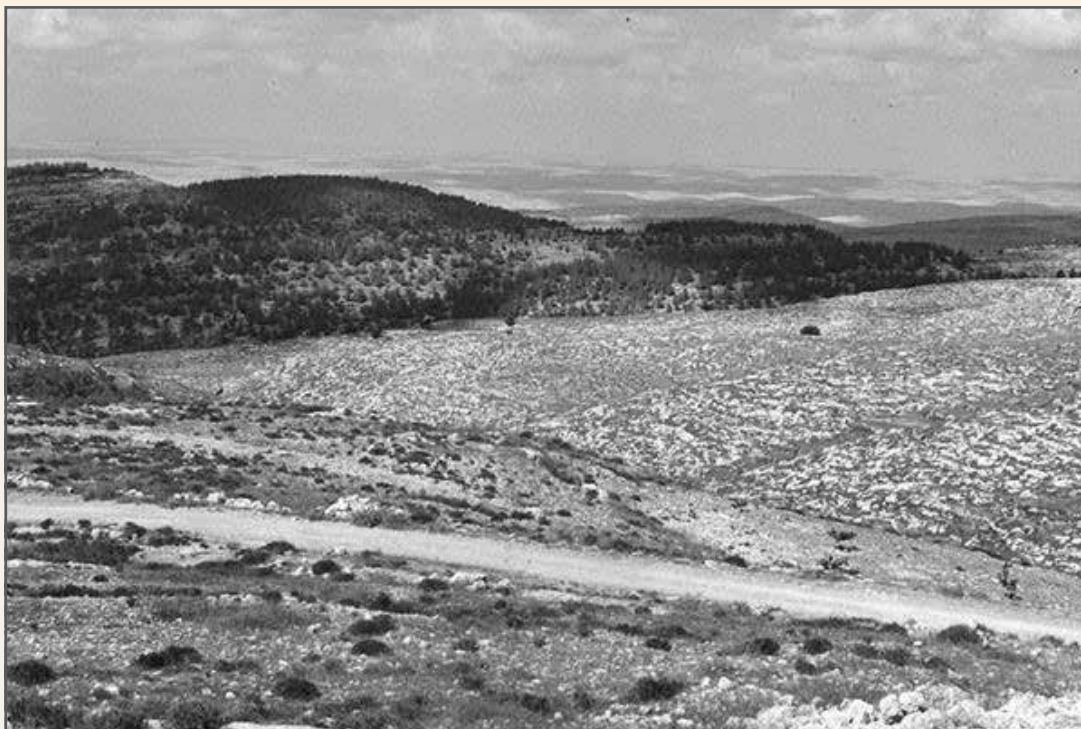
- הרצל מתאר עוגמת נפש גדולה בדרך לירושלים, אולם כמו קודמיו מתעקש להגיע אליה. האם ישנם עוד מקומות שאתם מכירים שהעיקשות להגיע אליהם כל כך חזקה? מה מיוחד מקומות אלו?
- נסו לדמיין את עצמכם מגיעים לירושלים. אילו זיכרונות יש לכם? מה אתם רואים? כיצד נראית הדרך אל העיר? כיצד העיר נראית ואיזה רושם ראשוני היא משאירה? (ניתן לבקש מהמשתתפים לאייר את תשובותיהם).

"בשלוש וחצי נסעתי עם וולפסון ובדונהיימר והמתיישב ברוזה אל המושבה יפת הנוף אך הענייה עדיין מאוד מוצא, שם החל הצעיר האמיץ הזה [ברוזה], לפני ארבע או חמש שנים, לעבד את הקרקע הנידחת והנוקשה הזאת [...] הנסיעה מירושלים למוצא בדרך הציורית הזאת, המזכירה קצת את הפירינאי, חלפה בקלות [...] במוצא, על חלקתו של ברוזה, על צלע הגבעה, נטעתי ארז צעיר. וולפסון נטע דקל קטן. ערבים אחדים סייעו לנו, וגם המתיישבים ברוזה וכך. שבנו לירושלים בחשכת הליל"

(יומני הרצל, 1989).

קשה לנו לחשוב על הדרך לירושלים מבלי לראות נוף מיוער, ירוק והררי. נוף זה טבוע היטב בתרבות שלנו, מופיע בשירים ובסיפורים המתארים את ירושלים ואת הדרך אליה. אולם אם נסתכל על תמונות היסטוריות של שער הגיא נבין שלא תמיד אלה היו פני הדברים. ייעור הרי ירושלים החל במסגרת מפעל הייעור של קק"ל במטרה להבטיח את שייכותן של הקרקעות הנרכשות לבעלות יהודית.

התבוננו בתמונות שלפניכם, האם הן דומות למה שאנחנו מכירים היום?

אזור שער הגיא, 1939

שער הגיא בשנות ה-70 (של המאה הקודמת). צילם דוד רובינגר

נקודת לדיון

- באיזו מהתמונות הנוף מוכר יותר?
- מדוע דרך היא כל כך משמעותית, שהיא חקוקה לנו בזיכרון ואף בספרות?
- מה אתם אוהבים בדרך לירושלים?
- האם הדרך לירושלים כיום היא דרך חשובה במיוחד?

הדרך לירושלים מהווה אחד ממוקדי הלחימה העיקריים והקשים במלחמת העצמאות. הנהגת המדינה הבינה, שאם לא יהיה ציר פתוח לירושלים היא לא תהיה חלק מהמדינה שעתידה לקום. שני הקטעים שלפנינו ממחישים את קשיי הלחימה והמאבק העיקש:

”בפעולת ‘נחשון’ נפרצה הדרך לירושלים ונכבש הקסטל, אם כי באחד הימים הראשונים הוא עבר כמה פעמים מיד ליד. באחד הקרבות בהר זה נהרג המצביא של הכנופיות הערביות עבד אל קאדר אל חוסייני. הוחש מלאי רב של מזון לירושלים, ומלאי זה נתן אפשרות ליהודי ירושלים לעמוד במצור החדש שבא עם הפלישה. המעוות של מאות שנים לא תוקן בימים אחדים. סביבת ירושלים היתה זרועה המון כפרים ערביים □ ועד לפני צאת האנגלים נותקה שוב התחבורה היהודית בכביש תל אביב לירושלים. היתה לי הזכות לבוא לירושלים בשיירה האחרונה, ימים אחדים לפני פסח, וכבר לא יכולתי לחזור אלא במטוס. ב-15 במאי החלה הפלישה וכל עצמת הלגיון הערבי, כשהוא מצויד בתותחים בריטיים, הופנתה נגד ירושלים היהודית. אין מן הצורך לספר לכם מה עבר על ירושלים בימים שבין הכרזת המדינה עד ההפוגה הראשונה באחד עשר ביוני, ובאיזו גבורה עילאית עמדו יהודי ירושלים”

(כתבי דוד בן-גוריון, בתוך הספר ”ירושלים בתש”ח: מקורות, סיכומים, פרשיות נבחרות וחומר עזר”, בעריכת מרדכי נאור ובהוצאת יד בן צבי).

באב אל וואד / חיים גורי

פה אני עובר, ניצב ליד האבן.
כביש אספלט שחור, סלעים ורכסים.
ערב אט יורד, רוח ים נושבת
אור כוכב ראשון מעבר בית מחסיר.

באב אל וואד,

לנצח זכור נא את שמותינו,
שיירות פרצו בדרך אל העיר.
בצידי הדרך מוטלים מתינו.
שלד הברזל שותק כמו רעי.

פה רתחו בשמש זפת ועופרת.
פה עברו לילות באש וסכינים.
פה שוכנים ביחד עצב ותפארת,
משוריין חרוך ושם של אלמוני.

באב אל וואד...

ואני הולך, עובר כאן חרש חרש
ואני זוכר אותם אחד אחד.
כאן לחמנו יחד על צוקים וטרש
כאן היינו יחד משפחה אחת.
באב אל וואד...

יום אביב יבוא ורקפות תפרחנה,
אודם כלנית בהר ובמורד.
זה אשר ילך בדרך שהלכנו
אל ישכח אותנו, אותנו באב אל וואד.
באב אל וואד...

נקודת לדין

- איזו תחושה עולה בנו כאשר אנחנו נחשפים לתיאורים אלו?
- האם לדעתכם המאבק על ירושלים הוא חלק מהקיום היהודי-ישראלי שלנו?
- האם מאבק הוא רק כוחני או גם זהותי? אילו מאבקים אתם מכירים העוסקים בירושלים כיום?

קוראים לסיום

”קחו לכם יום, קחו לכם יומים / לבשו לכם כובע, משקפי שמש ונעלים / טפסו על רכבת, אוטובוס או אופנים / וביחידות, בקבוצות או בשניים / עלו ושאלו שלום ירושלים”
מתוך: חיים חפר, ירושלים של כולם.